

**PRIKAZ KNJIGE MARTE MEDVED KRAJNOVIĆ OD
JEDNOJEZIČNOSTI DO VIŠEJEZIČNOSTI. UVOD U
ISTRAŽIVANJA PROCESA OVLADAVANJA INIM JEZIKOM.**

*Ninočka Truck-Biljan**

Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Osijek

Medved Krajnović, Marta

Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom. Zagreb, Leykam international d.o.o. , 2010., 193 str.

Knjiga Marte Medved Krajnović *Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*, sveučilišni je udžbenik koji uvodi, predstavlja i sažima vrlo široko i dinamično područje ovladavanja inim jezikom, skraćeno OVIJ. Autorica prikazuje dosadašnji doseg discipline, utemeljeno izražava vlastite stavove, obrazlaže odluke odabira pojedinih teorija i pojmova te ukazuje na mogući daljnji smjer razvoja. Pregledni sadržaj i predgovor daju uvid u cijeli tekst knjige na jednome mjestu. Knjiga se sastoji od osam glavnih poglavlja, od kojih svako započinje navođenjem sadržaja i ključnih pojmova, nastavlja se uvodom i razradom teme i završava porukom čitatelju, što pruža mogućnost za slobodni odabir tema prema osobnome zanimanju ili čitanje knjige u cijelosti. Poglavlja su podijeljena na potpoglavlja, kraće smislene i tematske cjeline. Knjiga završava sažetkom na engleskome jeziku, popisom literature, kazalom hrvatskih i kazalom engleskih pojmova, kazalom spomenutih autora te bilješkom o autorici.

U prvome poglavlju (*Uvodna razmatranja*) autorica nastoji odgovoriti na pitanje što je to istraživanje procesa ovladavanja inim jezikom, ističe tri vrste okruženja u kojima se odvijaju procesi, navodi

* Ninočka Truck-Biljan, Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Osijek, ninocka.truck-biljan@azoo.hr

dosege istraživanja, oslikava korisnika inoga jezika i izvornoga govornika te prikazuje njegov svijet. Ističe se interdisciplinarnost, dinamičnost i mladost ove teorijske i eksperimentalne znanstvene discipline, a u skladu s tim navodi se definicija pojma ovladavanje inim jezikom (OVIJ). Područje istraživanja svih jezika koje pojedincu nisu prvi usvojeni jezik autorica predstavlja uz navođenje odabranih ključnih pojmova i razvidno priklanjanje biranim hrvatskim izrazima: ini jezici, ovladavanje, korisnik inoga jezika. Ini jezik krovni je pojam za drugi, treći ili strani jezik, a ovladavanje objedinjuje i usvajanje i učenje, tako da naziv ovladavanje inim jezikom autorica predlaže kao hrvatsku inačicu engleskoga naziva *second language acquisition* (SLA). Ne radi se samo o označavanju znanstveno-istraživačke discipline, nego i o procesu koji se odvija u tri vrste okruženja: u prirodnoj sredini kao uglavnom spontano usvajanje, u institucionaliziranoj sredini većinom kao formalno učenje i u kontekstu gdje se odvija ovladavanje koje uključuje i spontano usvajanje i formalno učenje. Istraživanja obuhvaćaju sve dobne skupine, međudjelovanja jezika kojima pojedinac vlada i djelomično preklapanje s istraživanjima dvojezičnosti i višejezičnosti. Ističe se nužnost veze između OVIJ-a i nastave stranih jezika. Također se upozorava da pojam jezičnoga umijeća danas sve više zamjenjuje pojam komunikacijska kompetencija, no još uvijek postoji dvojba oko njihove istoznačnosti. Današnjicu oblikuje u većoj mjeri višejezičnost nego jednojezičnost, stoga autorica pokazuje posebno zanimanje za pitanja kao što su razlike između procesa ovladavanja prvim i inim jezikom, vrste i smjerovi međudjelovanja jezičnih sustava višejezičnih govornika, vrste i načini utjecaja izvanjezičnih čimbenika na proces ovladavanja inim jezikom i mogućnost jezičnoga nazadovanja.

U *Poglavlju 2: Početci istraživanja ovladavanja inim jezikom* govori se o počecima OVIJ-a i prati njegov razvoj od 60-ih godina do učvršćivanja kao discipline tijekom 80-ih godina prošloga stoljeća uz naglasak na interdisciplinarnosti. Ističu se lingvistička, psiholingvistička i primijenjenolingvistička zbivanja i njihova ključna uloga u razvoju područja OVIJ-a. U raspravi o lingvističkim okvirima navode se Chomskyjeva promišljanja o univerzalnoj gramatici i mehanizmu za usvajanje jezika. Govoreći o psiholingvističkim istraživanjima autorica se osvrće na istraživanja Browna i Slobina. Kraći osvrt na istraživanja programa uranjanja u Kanadi istaknut je zbog otvaranja puta

istraživanjima dvojezičnosti, koja su potom utjecala na početni razvoj OVIJ-a. Od primijenjenolingvističkih istraživanja autorica odabire prikaz kontrastivne analize i analize pogrešaka te novih istraživanja međujezika (danas češće nazvanoga učenikovim ili korisnikovim jezikom). Uvrštavanje Krashenova modela kao zasebnoga potpoglavlja u ovome poglavlju obrazlaže se njegovom mogućom odrednicom kao pokušaja prvoga teorijskoga objašnjenja različitih oblika procesa OVIJ-a, velikim utjecajem na nastavu stranoga jezika, popularnošću u laičkim krugovima i povijesnim nadovezivanjem na zbivanja 70-ih godina. Završetak poglavlja posvećen je usporedbi razvoja OVIJ-a u svijetu s počecima u Hrvatskoj.

Treće je poglavlje posvećeno lingvističkim okvirima. Najprije se razjašnjava razlika između formalnih i funkcionalnih pristupa istraživanju OVIJ-a, a potom se iznose sažeti pregledi najutjecajnije ideja. Obrazlažući formalne pristupe, prvo se razmatraju Chomskyjeve ideje u svjetlu usvajanja prvoga jezika, a zatim i u kontekstima OVIJ-a te razlike između tih procesa. Funkcionalni pristupi istraživanjima OVIJ-a svrstani su u dvije osnovne skupine: u odnosu na usvajanje prvoga jezika i u odnosu na OVIJ. Unutar funkcionalnih teorija koje se bave usvajanjem prvoga jezika ukratko se opisuje kognitivna gramatika i konstrukcijska gramatika koje bi u budućnosti mogle imati više utjecaja na teorije OVIJ-a. Od brojnih funkcionalnih teorija i modela OVIJ-a, autorica detaljnije objašnjava četiri: funkcionalnu tipologiju, Hallidayeva jezična promišljanja, gramatikalizaciju i funkcionalni model Kleina i Perduea. Budući da odabir sadržaja ovisi o subjektivnome pristupu samoga autora, u knjigu su uvrštene samo neke od 60-ak teorija, a čitatelji se upućuju na samostalno čitanje predložene odabrane literature.

Četvrto poglavlje objedinjuje čak tri okvira (neurolingvistički, psiholingvistički i psihološki), što se opravdava njihovom isprepletenošću. Raspravlja se o neurolingvističkim pretpostavkama o inim jezicima, o pretpostavci o neurolingvističkome i pojmovnome ustroju i obradi inih jezika, zatim o Leveltovom i De Botovom modelu jezične proizvodnje te o konekcionistačkom modelu ovladavanja jezikom. Jezik se smatra važnim dijelom svake osobe, a svrha je psiholingvistike otkrivanje mentalnih procesa koji omogućuje uporabu jezika te se stoga najviše raspravlja o kognitivnim čimbenicima i procesima ovladavanja jezikom. Naglašava se implicitno i eksplicitno učenje, automatizacija i

restrukturiranje jezičnoga znanja. Govoreći o psiholingvističkim modelima, autorica ističe proces obrade jezičnih informacija, Pienemannovu teoriju sposobnosti jezične obrade i natjecateljski model, a dva potonja odabire jer su uspjeli naći dovoljno uvjerljive dokaze u međujezičnim sustavima korisnika inoga jezika i jer su potaknuli daljnja istraživanja. Najveći dio poglavlja posvećen je psihološkim spoznajama zbog važnosti pojedinčevih čimbenika u procesu OVIJ-a. Razmatra se uloga dobi u usvajanju prvoga jezika i hipoteza kritičnoga razdoblja te uloga dobi u usvajanju inoga jezika i hipoteza osjetljivoga razdoblja. Dužna pozornost poklanja se i jezičnoj nadarenosti, potom i afektivnim faktorima, a posebno motivaciji, i to kroz pregled starijih i novijih istraživanja u svijetu i Hrvatskoj. Govoreći o strategijama, autorica uspoređuje nekoliko često navođenih klasifikacija navodeći njihove prijemore. Naglašavajući činjenicu da je klasifikacija i uloga kognitivnih stilova i osobina ličnosti puna proturječnosti, autorica se tek kratko dotiče ovoga područja na kraju poglavlja.

Peto poglavlje naglašava da je jezik ne samo lingvistička i psihološka, nego i društvena tvorevina. Pozornost se poklanja ovladavanju jezikom kako u pravome društvenome, tako i u didaktiziranome okružju kao dvama oprečnim okružjima. Navode se potrebe postojanja jezičnoga unosa, interakcije i jezičnoga ostvaraja, kao i činjenica da jedino sociološki usmjerene teorije OVIJ-a ističu unos kao dinamičnu društvenu pojavu koja nastaje i prilagođava se tijekom međusobne komunikacije. Dužna se pozornost posvećuje L. Vygotskome kao ključnome imenu u sociopsihološkome gledištu. Nadalje se raspravlja o društvenokulturalnoj teoriji i pomnije se razrađuje jezična socijalizacija te naglašavaju novine i prednosti poststrukturalističkih pristupa u odnosu na druge društveno usmjerene pristupe. Razmjerno veliko potpoglavlje govori o dvojezičnosti i OVIJ-u. Iscrpno se navode različiti oblici individualne dvojezičnosti i aktualiziraju važna pitanja za buduća istraživanja koja mogu pridonijeti razvoju opće teorije jezičnoga usvajanja. Autorica argumentirano iznosi svoju odluku da u knjizi o OVIJ-u uključi nekoliko potpoglavlja o dvojezičnosti, naglašavajući sve veće preklapanje procesa istraživanja dvojezičnosti i OVIJ-a i potrebu za još boljim povezivanjem.

U šestome poglavlju o trenutnom stanju i budućim strujanjima OVIJ-a, od brojnih se područja istraživanja ističu istraživanja

međujezičnih utjecaja i proučavanje jezičnoga nazadovanja kao trenutno najvažnija i najaktivnija. U svjetlu teorijskoga pluralizma teško je predvidjeti daljnji razvoj OVIJ-a, no izdvaja se teorija dinamičkih sustava jer ističe dinamiku i individualnost u jezičnome razvoju te nastoji pomiriti lingvističke, psiholingvističke i društvenokulturalne pristupe istraživanju. U završnome se dijelu poglavlja prikazuje pregled razvoja OVIJ-a i buduće mogućnosti u Hrvatskoj uz naglašavanje djelatnoga sudjelovanja hrvatskih znanstvenika. Ističe se povezanost OVIJ-a i glotodidaktike u Hrvatskoj i nastoji odgovoriti na pitanje što teorije ove discipline mogu pružiti glotodidaktici uz izricanje stava o nužnosti poticanja međusobnoga uvažavanja istraživača i nastavnika stranih jezika.

Tema je sedmoga poglavlja metodologija istraživanja OVIJ-a, pri čemu se naglašava nastojanje za postizanjem homogenosti ove mlade discipline kao znanosti, potreba za poštivanjem čvrstih znanstveno-istraživačkih pravila, ali i briga o etičkim pitanjima u istraživanjima. Detaljno se razrađuju kvantitativna i kvalitativna istraživanja, tj. njihovi ciljevi, značajke, prednosti i manjkavosti te na kraju prigodne metode prikupljanja podataka. Posebno je naglašena izuzetna važnost triangulacije kao jednoga od zahtjeva koji se postavlja pred kvalitativna istraživanja. Autorica zasebno obrađuje metode prikupljanja u lingvistički i psiholingvistički usredotočenim istraživanjima. Poglavlje završava opisom istraživanja u kvantitativno-kvalitativnome kontinuumu, od kojih se navode dobro sažete i grupirane tri vrste: interakcijski i sociopragmatički orijentirana istraživanja, istraživanja strategija i kognitivnih procesa te istraživanja na temelju baza podataka.

Posljednje je poglavlje iskreno obraćanje čitateljima uz ponovljeno isticanje da je jezik složena kognitivna i društvena pojava kojom nije lako ovladati, nije ga lako proučavati i nije ga lako ni predavati. Međutim, to ne smije biti prepreka svima koji su željni istraživanja i novih saznanja.

Na kraju možemo zaključiti da je knjiga Marte Medved Krajnović *Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom* kvalitetan, dugo očekivani pregledni uvod i iscrpni sažetak mladoga znanstveno-istraživačkoga područja. Knjiga će prije svega biti velika pomoć studentima dodiplomskih i diplomskih studija stranih jezika i poslijediplomskoga studija glotodidaktike, a vjerojatno će pronaći put i do učitelja i nastavnika stranih jezika. Bitno je naglasiti da

se gotovo u svakome poglavlju uz strane istraživače, znanstvenike i autore, navode i hrvatski znanstvenici i istraživači te se upućuje na čitanje i djela domaćih autora kao vrlo korisne reference. Prijedlozi hrvatskih inačica za strane stručne termine važan su doprinos znanstvenome području i razvoju hrvatskoga nazivlja, što čini knjigu pravim hrvatskim sveučilišnim udžbenikom. Treba istaknuti znanstveni i osobni autoritet autorice koja je svojim brojnim istraživanjima bila dijelom razvoja OVIJ-a, ali je ujedno proživljavala vlastito iskustvo učenja i usvajanja inih jezika, kao i iskustvo učenja i usvajanja inih jezika svoje djece. Bogato autoričino iskustvo može biti jamstvom pouzdanosti odabira, argumenata i savjeta iznesenih u knjizi. Sve navedeno oslikava knjigu kao važan doprinos razvoju znanosti u Hrvatskoj, ali i poticaj za stvaranje veza između znanosti i nastavnoga procesa.